

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทย คือ การพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำความรู้เท่าทันโลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนอยู่ภายใต้การบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” โดยกำหนดพันธกิจด้านพัฒนาคุณภาพของคนไทย ภายใต้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะคุณธรรมนำความรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้คุณภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและเรียนรู้ ซึ่งให้ความสำคัญ ดังนี้ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน เสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้สุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 4)

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและเรียนรู้ ตามรายงานการติดตามการประเมินผล 2 ปีแรก ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งผลการพัฒนาที่สำคัญ พบว่า ชาวชนไทยมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่ยังคงขาดภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรม และจริยธรรม ผลของการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าจนภาคสังคมพัฒนาตามไม่ทัน รวมทั้งการเปิดประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมข้ามชาติอย่างกว้างขวาง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมมากมาย โดยเฉพาะชาวชนไทยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ไม่สามารถปรับตัวรับสถานการณ์ได้อย่างเข้มแข็ง และมีสติ ทำให้ค่านิยมเบี่ยงเบนมีแนวโน้มบริโภคนิยม เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตลอดจนการรักษาคุณค่าที่ดั้งเดิมทางสังคมและวัฒนธรรมไทยลดต่ำลงมาก เช่น ความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิด ความเอื้ออาทร การเคารพผู้ใหญ่ การให้ความสำคัญกับพรหมจรรย์ การยึดมั่นในหลักศีลธรรมและความรู้สึกชอบชั่วดี มีนิสัยรักการอ่านหนังสือเพียงร้อยละ 27 ของจำนวนเด็ก ทั้งประเทศและอ่าน

หนังสือปริมาณน้อยมาก ใช้เวลาเกือบหนึ่งในสามของแต่ละวัน ไปด้วยการเล่นเกมการใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือและดูโทรทัศน์และยังพบว่าเยาวชนมีภูมิคุ้มกันด้านคุณธรรมจริยธรรมต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ เด็กและเยาวชนกระทำผิดและถูกจับกุมส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 5.05 คดีต่อประชากรพันคนในปี 2549 เป็น 5.39 คดีในปี 2550 ก่อนจะลดลงเหลือ 5.02 คดีในปี 2551 โดยการกระทำผิดที่มีความผิดที่มีสัดส่วนสูง ยังคงเป็นเรื่องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน รองลงไปเป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจพฤติกรรมเยาวชนไทยกว่า 150,000 คน ของโครงการ Child Watch พบว่า นักเรียนในช่วงชั้นประถมเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและความรุนแรงต่าง ๆ เช่น เล่นไฟถึงร้อยละ 16.41 พบเห็นการเสพยาเสพติดร้อยละ 6.39 และการพกพาอาวุธ ร้อยละ 22.52 เคยถูกขู่กรรโชกทรัพย์สินร้อยละ 8.65 และเคยถูกทำร้ายร่างกายในสถานศึกษาร้อยละ 29.45 ในขณะที่ระดับมัธยมต้น อาชีวะ และอุดมศึกษาเล่นการพนันในสัดส่วนร้อยละ 16-18 ของกลุ่มตัวอย่าง และที่น่าสนใจคือ การดื่มสุรากลายเป็นวัฒนธรรมของเด็กระดับอาชีวะและอุดมศึกษา โดยเฉพาะผู้ชายถึงร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนอายุต่ำกว่า 20 ปี มีคุณธรรมต่ำกว่าช่วงอายุอื่นๆ โดยมีค่าคะแนนเท่ากับ 67.2 คะแนน โดยคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นปัญหามี 6 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต สติสัมปชัญญะ จิตอาสา และความขยันหมั่นเพียร เด็กเยาวชนกลุ่มดังกล่าว มักจะมีพฤติกรรมเสี่ยงสูง อาทิ ดื่มสุรา สูบบุหรี่ เล่นการพนัน หนีเรียน หนีเที่ยว มากกว่าเด็กทั่วไป 2-3 เท่า อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรง การทะเลาะวิวาท และมีปัญหาด้านการเรียนรู้อีก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552 : 1-23)

รายงานผลการติดตามการประเมิน 2 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับรายงานผลการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และผลการทดสอบของสำนักงานทดสอบการศึกษาแห่งชาติ ที่ยืนยันตรงกันว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จากการรายงานการวิจัยสถานะการศึกษาไทยปี 2550-2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพการศึกษาไทยซึ่งมีข้อมูลตรงกันกับการติดตามและประเมินผลของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 :10) พบว่า

1. สถานศึกษาไม่ได้เกณฑ์มาตรฐานตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารอบแรก ร้อยละ 65
2. สัมฤทธิ์ผลการเรียนของนักเรียนในรายวิชาหลัก มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50
3. ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีความสามารถและสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวการพัฒนาคุณภาพ

ผู้เรียน จึงเป็นประเด็นหลักในการปฏิรูปการศึกษารอบสอง และเป็นวาระแห่งชาติที่ดั่งเรื่องปรับคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามข้อสรุปการรายงานการติดตามประเมินผล 2 ปีแรก ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

จากการศึกษารายงานการติดตามประเมิน 2 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ประกอบกับได้ศึกษาสรุปผลของการปฏิรูปการศึกษารอบแรกโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ได้ตระหนักต่อภารกิจตามวิสัยทัศน์ ดังนี้คือ โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคมเป็น โรงเรียนชั้นนำด้านเทคโนโลยี มีทักษะการใช้ภาษา พัฒนาความเป็นเลิศด้านวิชาการอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและได้กำหนดพันธกิจของโรงเรียน ดังนี้ คือ

1. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการใช้สื่อเทคโนโลยี มีทักษะการใช้ภาษาสากล
2. ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนสู่ความเป็นเลิศตามศักยภาพของผู้เรียนและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมสนับสนุนการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา
5. ส่งเสริมให้ครูเป็นครูมืออาชีพ มีทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีทักษะการใช้ภาษาสากล
6. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน ในปีการศึกษา 2548 โรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจในปีการศึกษา 2550 เปิดหลักสูตรโรงเรียนสองภาษา (English Program) ในปีการศึกษา 2549 และเปิดหลักสูตรโครงการส่งเสริมนักเรียนอัจฉริยะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (Gifted Program) ในปีการศึกษา 2551 และได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบนำร่องการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ในปีการศึกษา 2552 ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้กระบวนการที่หลากหลาย จากการรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี 2550 (โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม. 2551 : 90-94) พบว่า คุณภาพผู้เรียนที่ควรพัฒนาคือ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีวินัย มีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สรุปรวบยอดและมีการคิดรวบยอดอย่างเป็นระบบ

และมีการคิดแบบองค์รวม มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรมีนิสัยรักการอ่าน และจากการรายงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี 2551 (โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม. 2552 : 91-94) พบว่า ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวม จากด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านบริหารและจัดการศึกษาและด้านพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 18 มาตรฐาน ผลปรากฏว่า ได้ระดับดีมาก 17 มาตรฐานและได้ระดับดี 1 มาตรฐาน ได้แก่มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ผลการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับ ดีมาก แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในยังมีข้อเสนอแนะและจุดที่ควรพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียนคือ พัฒนาให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การประหยัดคอออม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิด ไคร่ครอง มอง โลกในแง่ดี มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร โดยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนให้นักเรียนครูบุคลากรทุกคนปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระยะเวลาปีการศึกษา 2550 ถึงปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ซึ่งให้เห็นว่า คุณภาพผู้เรียน ต้องเป็นภารกิจเร่งด่วนสำคัญที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการพัฒนาผู้วิจัยในฐานะรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานวิชาการจึงได้ศึกษาหาแนวทางพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้พบว่า จิตตปัญญาศึกษา น่าจะเป็นแนวคิดสำคัญที่จะนำมาปรับเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ โดยสาระสำคัญกล่าวถึง การศึกษาที่สำรวจภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และการรับฟังด้วยใจเปิดกว้าง ซึ่งนำไปสู่การตระหนักรู้จักตนเอง การหยั่งรู้ และความเปิดกว้างยอมรับความหลากหลายและอุดมการณ์ของโลก ทั้งนี้จากการตระหนักเข้าใจตนเองจะส่งผลให้เกิดความชื่นชมในคุณค่าของประสบการณ์ของผู้อื่นเช่นกันเป้าหมายของจิตตปัญญาศึกษาไม่ได้ใคร่ครวญภายในเท่านั้น จิตตปัญญาไม่ได้หมายถึงการละความเป็นวิชาการไปแต่หมายถึงการหยั่งรากให้มันลึกยิ่งขึ้น ให้เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่สัมผัสเองโดยตรงมากขึ้น และให้มีสมดุลกับการฝึกจิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการนั่งสมาธิ เพื่อให้การพัฒนาด้านในและพัฒนาความรู้ภายนอกเติบโตไปด้วยกัน ทั้งนี้การศึกษาที่สมดุลดังกล่าวจะบ่มเพาะความสามารถของผู้เรียนไปเกินระดับของถ้อยคำและมโนทัศน์สู่การรวมถึงเรื่องของหัวใจ บุคลิกลักษณะนิสัย ความสร้างสรรค์ การตระหนักเข้าใจตน การมีสมาธิ ความเปิดกว้างและความยืดหยุ่นทางความคิด อีกด้วย (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา. 2551 : 17)

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) หรือการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (Transformative Learning) (ประเวศ วะสี. 2549 : 5) เป็นวิถีทางที่สามของการได้มาซึ่งความรู้ที่นอกเหนือจากสองแนวทางที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ การได้ความรู้เชิงเหตุผลและทางประสาทสัมผัส (Rational and Sensory Knowing) ซึ่งจิตตปัญญาศึกษาได้หายไปจากหลักสูตร

และศาสตร์การสอนในปัจจุบัน (Hart. 2004 : 45) วิชา ฐานะวุฑฒ์ (2549 : 20) กล่าวว่า จิตปัญญาศึกษาต่างจากการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการศึกษา “โลกภายนอก” มากกว่า “โลกภายในตนเอง” เพราะเราจะมองเห็น โลกภายนอกเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าเรามองเห็นโลกภายในตัวเราเป็นอย่างไร จิตปัญญาศึกษาจึงทำให้บุคคลเข้าใจด้านในของตนเอง รู้ตัวเข้าถึงความจริง (ประเวศ วรรสี. 2549 : 5) เป็นแนวทางที่จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของการเรียนรู้ที่ชัดเจน เชื่อมโยงทั้งความคิด (Head) จิตใจ (Heart) และนำไปสู่การปฏิบัติ (Hand) ที่มีประสิทธิภาพ เป็นวิถีทางแห่งปัญญาที่พัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ (Whole Person) (Hart. 2004 : 67) โดยจิตปัญญาศึกษาให้ความสำคัญและเอาใจใส่จิตใจในกระบวนการเรียนรู้ทุกขณะ ยึดหลักการข้างด้วยการใคร่ครวญ มีสติ จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและหยั่งรู้ เข้าใจตนเองและผู้อื่น และเข้าใจสรรพสิ่งในโลกตามที่เป็นจริง เห็นถึงความสัมพันธ์ เชื่อมโยง (จารุพรพรณ กุลคิดก. 2549 : 25 ; วิจักขณ์ พานิช. 2549:29 ; วิชา ฐานะวุฑฒ์. 2549 : 13 ; Hart. 2004 : 67 ; Haynes. 2005 : 34 ; Williams & Arney. 2005 : 75) ซึ่งการช้าลงด้วยการใคร่ครวญ จะทำให้คลื่นสมองสามารถเชื่อมต่อกับจิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) โดยมีจิตสำนึก (Conscious Mind) กำกับอยู่ก็จะทำให้ “จำได้” โดยข้อมูลที่ได้จากจิตใต้สำนึกนั้นเป็นข้อมูลที่ถูกดองแหม่นยำ จะออกมาในลักษณะการหยั่งรู้ (Intuition) ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ (วิชา ฐานะวุฑฒ์. 2549 : 14 ; อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2546 : 23 ; Brown. 2005 : 7 ; Hart. 2004 : 67) เพราะการหยั่งรู้ดังกล่าวจะไปช่วยกำกับการกระทำและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลให้เกิดขึ้นด้วยความสุข ความพอใจ มีอิสระจากภายใน ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือบีบบังคับจากภายนอกให้ต้องยอมกระทำหรือคิดตาม เพราะไม่มีทางเลือกส่วนการคิดใคร่ครวญสามารถแก้ไขความรุนแรงในตัวคน เพราะขณะที่เราอยู่ในวิถีแห่งการสืบค้นเปิดใจ อยากรู้ อยากรู้ เห็น ทำให้สมองส่วนหน้าทำงาน มีผลต่อ อมิกดาลา (Amygdala) หรือส่วนหนึ่งในสมองส่วนกลาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของอารมณ์ลบ ทำให้หยุดทำงานหรือทำงานน้อยลง คั้งนั้น เมื่อเราหาวิธีปลุกฝังนิสัยการคิดใคร่ครวญก็จะมีโอกาสเป็นคนรุนแรงน้อยลง นอกจากนั้น ประเวศ วรรสี (2549 : 5) ได้เสนอว่าการส่งเสริมจิตปัญญาศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในคน (Personal Transformation) เป็นมรรควิธีหนึ่ง เพื่อปรับไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีความสำคัญยิ่งต่อปวงชนชาวไทย จิตปัญญาศึกษาจะช่วยให้การปรับไปสู่วิถีแห่งความพอเพียงเป็นไปได้ง่ายมากขึ้น จึงควรทำความเข้าใจและส่งเสริมอย่างจริงจังในการศึกษาทุกระดับทุกประเภท เพราะการศึกษาทุกวันนี้เป็นการศึกษาวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องนอกตัวทั้งสิ้น จึงไม่สามารถดึงศักยภาพภายในขึ้นมาใช้ การนำจิตปัญญาศึกษามาจัดการศึกษา สามารถบูรณาการกับเนื้อหาในหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาเป็นหลักสูตรจิตปัญญาศึกษาและสามารถใช้จิตปัญญาศึกษาได้กับทุกระดับของการศึกษา (Hart. 2004 :67) ซึ่งโรงเรียนมีหน้าที่หลักในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง เรียนรู้ด้วยความสุข และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถสื่อสาร ทิศวิเคราะห์ แก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำงานเป็นกลุ่มได้ มีศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยม จิตสำนึกและภูมิใจในความเป็นไทย ก้าวทันโลกเป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สมรรถนะ ความรู้ ความสามารถทำงานมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุสำคัญนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

คำถามการวิจัย

1. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา มีกระบวนการอย่างไร
2. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา ส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1 กระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดหลักของจิตตปัญญาศึกษา

8 ประการ (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา. 2551 : 27) คือ

- 1.1.1 ประสบการณ์ตรงของการเรียนรู้
- 1.1.2 การรับฟังอย่างลึกซึ้ง
- 1.1.3 การเคารพศักยภาพแห่งการเรียนรู้ของทุกคนอย่างไร้อคติ
- 1.1.4 การน้อมสวใจอย่างใคร่ครวญ
- 1.1.5 การเฝ้ามองเห็นตามความเป็นจริง
- 1.1.6 ความสดของปัจจุบันขณะ
- 1.1.7 การให้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญาอันหลากหลายของท้องถิ่นและวัฒนธรรม
- 1.1.8 การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

1.2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะคนไทยยุคใหม่ 4 ประการตามข้อเสนอ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 13) คือ

1.2.1 สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2.2 มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาคิดริเริ่ม สร้างสรรค์

1.2.3 มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงาน เป็นกลุ่ม

1.2.4 มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย ชี้นำการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รั้งเกียร การทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงและสามารถก้าวทันโลก

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

2.1 ผู้บริหารโรงเรียน	จำนวน 19 คน
2.2 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้	จำนวน 8 คน
2.3 ครูที่ปรึกษาชุมชนพระพุทธศาสนา	จำนวน 2 คน
2.4 หัวหน้าโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	จำนวน 1 คน
2.5 หัวหน้าศูนย์พัฒนาวิชาการ	จำนวน 1 คน
2.6 หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	จำนวน 1 คน
2.7 หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ	จำนวน 1 คน
2.8 หัวหน้างานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	จำนวน 1 คน
2.9 ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน 40 คน
2.10 นักเรียนที่เรียนชุมชนพระพุทธศาสนา	จำนวน 40 คน

3. ขอบเขตด้านกระบวนการวิจัย

ระยะที่ 1 การเตรียมการเพื่อนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม

ระยะที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม

ระยะที่ 3 การถอดบทเรียนเพื่อประเมินผลคุณภาพผู้เรียนจากการพัฒนาตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

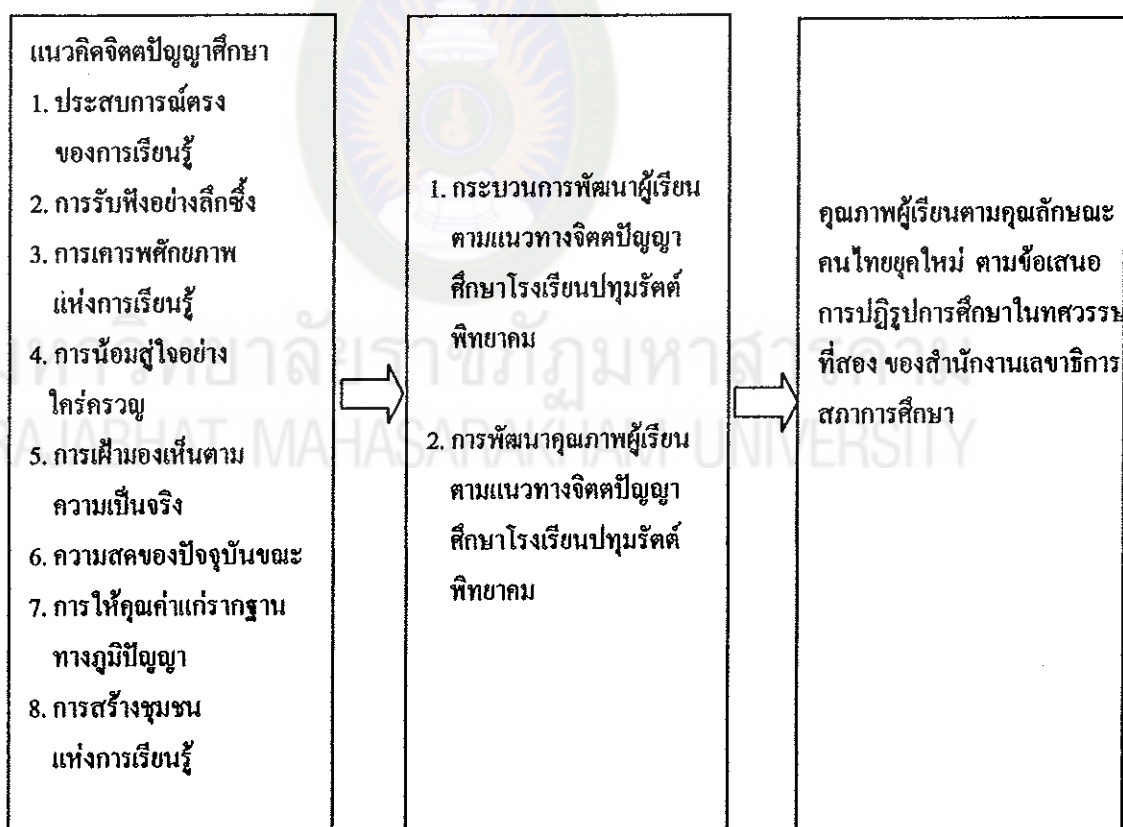
ระยะที่ 1 เดือนมีนาคม 2553 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553

ระยะที่ 2 เดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนธันวาคม 2553

ระยะที่ 3 เดือนพฤศจิกายน 2553 ถึงเดือนธันวาคม 2553

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เรื่อง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ประกอบด้วย แนวคิดหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตปัญญาศึกษาสู่คุณลักษณะคุณภาพคนไทยยุคใหม่ตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รายละเอียดปรากฏเป็นแผนภูมิ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตปัญญาศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามคุณลักษณะคนไทยยุคใหม่ 4 ประการ จากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ดังนี้

1. สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต
2. มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสามารถทำงานเป็นกลุ่ม
4. มีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย

ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียงและสามารถก้าวทันโลก

จิตปัญญาศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ ตามแนวคิดหลัก 8 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ตรงของการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง
2. การรับฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นการเรียนรู้ด้วยใจที่เปิดกว้างให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตของตนเองและผู้อื่นด้วยความอ่อนน้อมและจริงใจ
3. การเคารพศักยภาพแห่งการเรียนรู้ของทุกคนอย่างไร้อคติ มุ่งค้นหาศักยภาพภายในตนเอง
4. การน้อมสู่ใจอย่างไคร่ครวญ ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่ไร้การยึดมั่นต่อหลักการตรรกะ
5. การเฝ้ามองเห็นตามความเป็นจริง โดยการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนาหรือการเฝ้ามองดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต
6. ความสดของปัจจุบันขณะด้วยการเรียนรู้จากภายใน เป็นกระบวนการค้นพบคุณค่าและความหมายของการมีชีวิตอยู่ในทุกขณะด้วยสติสัมปชัญญะ
7. การให้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญาอันหลากหลายของท้องถิ่นและวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณของภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา
8. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้บนฐานการโอบอ้อมและสนับสนุนของกัลยาณมิตรร่วมสะท้อนให้เห็นตนเองและร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้รับผิดชอบอำนาจการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ปทุมรัตน์พิทยาคม ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการ โรงเรียนและคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง ครูผู้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอน ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาพลศึกษา

ครูที่ปรึกษา หมายถึง ครูผู้รับผิดชอบดูแลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกิจกรรม ชุมนุมพระพุทธศาสนา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม

ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนที่เลือกเรียนในกิจกรรมชุมนุมพระพุทธศาสนา โรงเรียน ปทุมรัตน์พิทยาคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างมีคุณภาพ เป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา ของโรงเรียนที่จัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานและ ผลการวิจัยนี้จะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งจะส่งผล ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป